

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Beyond the façade

Town halls, publicity, and urban society in the fifteenth-century Low Countries

van Kleij, N.P.D.W.

Publication date

2021

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Kleij, N. P. D. W. (2021). *Beyond the façade: Town halls, publicity, and urban society in the fifteenth-century Low Countries*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

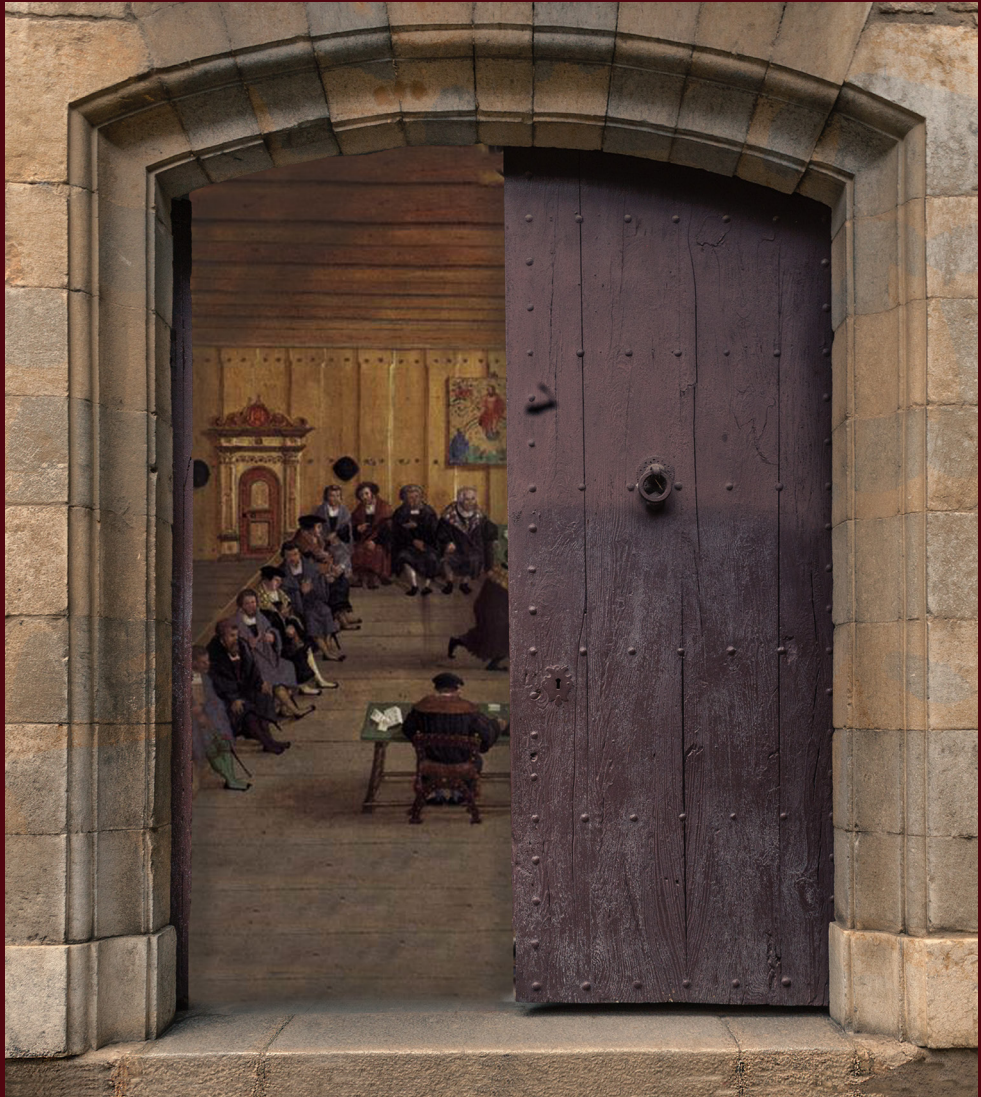
General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Beyond the Façade:
Town Halls, Publicity, and Urban Society
in the Fifteenth-Century Low Countries

Nathan van Kleij

Cover illustration:

Photo of the portal and door – Shutterstock.

Fragment of the miniature *Meeting of the Regensburg Council* by Hans Mielich (1536) – The Web Gallery of Art.

**Beyond the Façade: Town Halls, Publicity, and Urban Society
in the Fifteenth-Century Low Countries**

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor

aan de Universiteit van Amsterdam

op gezag van de Rector Magnificus

prof. dr. ir. K.I.J. Maex

ten overstaan van een door het College voor Promoties ingestelde

commissie, in het openbaar te verdedigen

op vrijdag 12 maart 2021, te 14.00 uur

door Nathan Pieter Dick Willem van Kleij

geboren te Kampen

Promotiecommissie:

Promotor: Prof. dr. G. Geltner, Universiteit van Amsterdam
Copromotor: Dr. J.J. Wubs-Mrozewicz, Universiteit van Amsterdam
Overige leden: Prof. dr. A.F.W. Bosman, Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. S.P.M. Bussels, Universiteit Leiden
Dr. J. Haemers, KU Leuven
Prof. dr. E.A. Hemelrijk, Universiteit van Amsterdam
Dr. D.W.A.G. van den Heuvel, Universiteit van Amsterdam

Faculteit der Geesteswetenschappen

Contents

Acknowledgements	7
Abbreviations	11
List of figures and tables	12
Notes on currencies and dates	13
Introduction	15
Town hall foundations	19
Publicity, contest, and materiality	25
Case studies, sources, and methodology	31
Structure of the thesis	37
1. Inside the town hall	41
Towards an analysis of interior design and its impact	44
Interior development	47
Demarcations	60
The interior public courtroom	62
Town hall inventories	67
Conclusions	70
2. Openness, enclosure, and communication flows	73
The fluid boundaries of open and enclosed space	75
People in and around the town hall	78
Access analysis	82
Doors, locks, and key holders	92
Openness and enclosure in legal and political procedure	99
a. The administration of justice	101
b. The aldermen elections	110
Conclusions	114

3. Order, disorder, and contestation	117
Disorder and agency	121
Dirt and pollution	124
Noise and interruptions	126
Verbal and physical attacks, and insulting government officials	131
The location and movement of misbehaviour	139
Repairing damage done: forgiveness rituals and stone fines	144
Conclusions	150
4. A reflective setting: images and objects	151
Decoration, justice scenes, and legal settings	156
Imagining the town hall and the courtroom	166
Objects in penal processes and socio-legal messaging	178
Conclusions	187
Conclusion	189
Summary	199
Samenvatting	203
Sources	207
Printed sources	208
Bibliography	209

Acknowledgements

Dit proefschrift is het niet alleen het resultaat van jaren werk, maar ook van de ondersteuning die ik van velen heb mogen ontvangen. Ten eerste wil ik Guy Geltner en Justyna Wubs-Mrozewicz bedanken voor hun goede begeleiding tijdens mijn promotietraject. Guy, jouw open blik en kunde om altijd nieuwe invalshoeken te zien is enorm waardevol geweest, net als de altijd sterke adviezen als het ging om schrijfstijl en -strategieën. Bedankt dat je dit project vanaf het begin hebt gesteund. Justyna, je wist me regelmatig te motiveren om anders of verder te denken en toonde altijd veel interesse in de persoon achter het proefschrift, iets wat ik erg heb gewaardeerd. Dank jullie beiden voor de inspiratie, jullie intelligente feedback, en voor jullie aansporingen en morele steun waar nodig. Jullie hebben mij zonder meer mede gemaakt tot de historicus die ik nu ben en ik had mij geen betere leermeesters kunnen voorstellen. Ook Frans Camphuijsen heeft een belangrijke rol gespeeld: sinds mijn masterscriptie was je een zeer prettige adviseur en sparringspartner. Ik wens iedere vakgroep iemand toe met eenzelfde geduld en behulpzaamheid. Ik ben Marc Boone erkentelijk voor zijn advies met betrekking tot mijn onderzoeksvorstel in de vroegste fasen. Mijn dankbaarheid gaat daarnaast uit naar de Onderzoeksschool Mediëvistiek, die mij de mogelijkheid bood om een eigen onderzoek te doen binnen het NWO-project *Communication and Exploitation of Knowledge in the Middle Ages*. Ik dank de andere projectleden Pieter Boonstra, Mark Vermeer en Theo Lap voor de samenwerking bij de organisatie van conferenties, sessies en workshops.

Ik wil mijn waardering uitspreken voor alle archiefmedewerkers die mij hebben geholpen in het onderzoek. In het bijzonder bedank ik Wilfried Vernaeve voor zijn kennis en hulp met betrekking tot de rijke stadsrekeningen van Aalst. De stadhuizen die in mijn onderzoek centraal staan heb ik beter leren kennen dankzij de lokale experts. Wim Cerutti heeft zelfs de burgemeester van Haarlem gevraagd of hij even zijn kantoor wilde verlaten zodat ik een kijkje kon nemen; de bode van het Goudse stadhuis, Gilbert Vandenakker, nam spontaan alle tijd voor een rondleiding. Jan Dröge beantwoordde al mijn vragen over de bouwgeschiedenis van het Leidse gebouw. Dank ook aan de gidsen van de stadhuizen in Gent en Aalst, die mij van kelder tot zolder rustig lieten rondneuzen.

Dit onderzoek heeft beter vorm gekregen dankzij het uitstekende redactiewerk van Simon Ferdinand. Daarnaast ook veel dank voor het werk van Peyman Amiri, die mij heeft geholpen met het uitwerken van data in tabellen.

De Universiteit van Amsterdam was in de afgelopen jaren een heel prettige werkomgeving. Dat geldt allereerst voor de vakgroep Middeleeuwse geschiedenis: Josephine van den Bent, Jan Burgers, Janna Coomans, Alex Collin, Valentina Covaci, Mario Damen, Lola Digard,

Sander Govaerts, Léa Hermenault, Arend-Elias Oostindiër, Christian Manger, Marianne Ritsema van Eck, Claire Weeda, Ester Zoomer en Taylor Zaneri. Het was een plezier om met jullie samen te werken en het commentaar bij eerdere versies van hoofdstukken heeft zeker geholpen bij het verbeteren van het manuscript.

Tijdens mijn eerste maanden als promovendus werd ik hartelijk ontvangen en geholpen in kamer 5.57 van het nog immer gemiste PC Hoofthuis. Alberto Feenstra, Daniël Knegt en Tim Verlaan leerden mij dat een werkdag naast goed buffelen ook zeker moet bestaan uit slap geouwehoer. Zij zijn daarna dan ook gewaardeerde collega's en vrienden gebleven. De meeste tijd heb ik doorgebracht met de kantoorgenoten in het Bushuis: Lola Digard, Laura van Hasselt, Arjan Nuijten – met wie ik het langst de kamer heb gedeeld, en daarmee ook alle *ups-and-downs* (en Club-Mate's), Arend-Elias Oostindiër, Joey Spijkers en frequente bezoeker Richard Calis. Jullie brachten altijd een fijne werksfeer met jullie mee en, met een beetje geluk, wat te nassen.

Aan de UvA vormden alle andere mede-promovendi voor een heel gezellige sfeer. Het was door jullie altijd een plezier om naar werk te komen of naar één van de vrijdagmiddagborrels in Café de Gaeper. Dank jullie wel: Lucia Admiraal, Rosanne Baars, Mathijs Boom, Sebastiaan Broere, Anique Hamelink, Lotte van Hasselt, Rianne Hermans, Leonard van 't Hul, Lisa Kattenberg, Martje aan de Kerk, Sanne Klaver, Karlijn Olijslager, Bob Pierik, Eleá de la Porte, Jan Rotmans, Konstanze Schiemann, Hans Wallage, Nanouschka Wamelink, Lina Weber, Antonia Weiss en Ingrid de Zwarte.

Dank aan alle andere collega's binnen de afdeling geschiedenis voor de goede samenwerking, en aan de leden van het Amsterdam Centre of Urban History (ACUH) voor de boeiende lezingen en discussies. Uiteraard moeten ook studenten hier genoemd worden; het is geen geheim dat ik onderwijs vaak leuker vind dan onderzoek en het is een groot genoegen om het vakgebied met jullie te delen. Binnen de afdeling wil ik in het specifiek Carien en Gaby bedanken voor alle ondersteuning en gesprekjes in de wandelgangen, en BJ Roffel voor zijn talloze luchtgitaarconcerten.

Met veel vrienden heb ik zowel mijn enthousiasme als frustratie over het (universitaire) leven kunnen delen, maar ook concerten en festivals, 'muziekavonden', groezelige café-sessies of – hoe Covid-19 wil je het hebben – een vakantie in Zuid-Limburg. Veel dank aan Max Berghege ('mag je best van mij weten'), Kirstine 'Kia' Berg Jørgensen, Paul Blakemore, Anne Burgers, Wouter van Dis, Joey van Doorn, Simon Ferdinand, Benjamin Hirschfeld, Sjoerd Huismans, Daniël Kipp, Thijs van Leeuwen, Anne van Melick, Kirsty van der Plas, Jonathan Pothuis, Joppe Schaaper, Vera Tolstoj, Warja Tolstoj en natuurlijk mijn lieve vrienden die mij wilden bijstaan als paranimfen: Christian van Soomeren en Lies Peeters.

Mijn ouders, Remco en Cora, hebben mij mijn eigen keuzes laten maken en mij daarin gesteund. Dat belangrijke vertrouwen heb ik altijd gevoeld en daarvoor kan ik jullie niet genoeg bedanken. Ik heb bewondering voor jullie sociale blik naar de wereld. Dit heeft mijn interesse in mensen buiten het bekende blikveld, ook in het verleden, ongetwijfeld beïnvloed. Mijn zusjes Channah en Mirjam, dank dat jullie die vreemde vogel die in middeleeuwse bronnen dook altijd serieus zijn blijven nemen. Veel liefs en dank voor mijn oma, Gusta van Kleij-Bestebreurtje: het is bijzonder om de liefde voor geschiedenis te kunnen delen, en ik hoop dat ik net zo lang zoveel blijf lezen als u. De afgelopen jaren heeft ook de familie Spijkerman altijd veel belangstelling getoond (al hebben jullie het doorvragen wel tot overdreven kunst verheven); het is altijd gezellig met jullie. Dank jullie wel Ellis, Willy, Merel en Florian.

Maar het meest van al dank ik Rose Spijkerman. Rose, je verdient snickerijsjes voor de rest van je leven. Het treffende verhaal dat je hebt leren fietsen in de hal van het Amsterdamse stadhuis werd door je ouders ontkracht, maar ik zie je nog vaak zo voor me. Het typeert je originele en licht rebelse inborst die ik bewonder. Je bent echt een inspiratie: je helpt me voorbij mijn eigen horizon te kijken en geeft me soms het broodnodige duwtje. Maar belangrijker nog, je geeft me altijd het gevoel dat ik het goed doe. We hebben het samen – als twee hardwerkende promovendi in één huis – voor elkaar gekregen om de meeste tijd niet aan werk te denken, maar om te relaxen en te lachen. Daar ben ik heel dankbaar voor. Ik ben blij dat er iemand is die van me houdt zoals jij dat doet.

Abbreviations

ARA	Algemeen Rijksarchief Brussel
MNW	Middelnederlands Woordenboek (The Dictionary of Middle Dutch)
SAA	Stadsarchief Aalst
SAG	Stadsarchief Gent (De Zwarte Doos)
SAH	Stadsarchief Haarlem (Noord-Hollands Archief)
SAL	Stadsarchief Leiden (Erfgoed Leiden en Omstreken)
SAMH	Stadsarchief Gouda (Streekarchief Midden-Holland)

List of figures and tables

Fig. 0.1.	Floor plan design of Leiden's town hall by Cepezedinterieur	16
Tables. 1.1-1.5.	Allocated spaces within town halls, 1400-1500	52
Fig. 1.1.	Ground floor plan of the town hall in Aalst	53
Fig. 1.2.	Ground floor plan of the town hall in Gouda	53
Fig. 1.3.	Ground floor plan of the town hall in Haarlem	54
Fig. 1.4.	Plan of expansions of the town hall in Leiden	55
Fig. 1.5.	Plans of the Ghent town hall of 1482-84 and 1500-02	59
Fig. 1.6.	<i>Gezicht op de Grote Markt met het stadhuis te Haarlem</i> (fragment), 1628, by Jan van de Velde	66
Fig. 2.1.	Access analysis of town halls: Aalst, c.1475	85
Fig. 2.2.	Access analysis of town halls: Gouda, c.1461	86
Fig. 2.3.	Access analysis of town halls: Ghent, c.1484-1500	87
Fig. 2.4.	Access analysis of town halls: Leiden, after 1455	87
Fig. 2.5.	Access analysis of town halls: Haarlem, c.1475	89
Fig. 2.6.	Replica of the fifteenth-century lock at the town hall in Mons	98
Fig. 2.7.	<i>Pronouncing the sentence</i> , an etching in Joos de Damhouder's <i>Practycke in civile saecken</i>	104
Fig. 4.1.	<i>Meeting of the Regensburg Council</i> , 1426 miniature by Hans Mielich	162
Fig. 4.2.	<i>Christ before Pilate</i> , Haarlem 1465-1480, anonymous	168
Fig. 4.3.	<i>Judge Niclas Strobel and the Last Judgement</i> , Graz 1478, anonymous	172
Fig. 4.4.	<i>Dual Justice</i> , Maastricht 1477 (or 1499), by Jan van Brussel	173
Fig. 4.5.	<i>The Justice of Cambyzes</i> (fragment), Bruges 1498, by Gerard David	176

Notes on currencies and dates

In the late medieval Low Countries, administrations used various coins and currencies. The standard unit of account was the pound (lb.), which was divided into 20 *schellingen* (solidi, s.) and 240 *penningen* (denarii, d.). One s. is equal to 12 d. There are variations on the pound: the Flemish *groot*, the Parisian *groot*, and the *Hollandse pond*. They were also divided into 20 s. and 240 d. Another currency concerns the guilder (gl.), which could be divided into *plakken* (pl.). Some other examples are mentioned in this study's sources as well, such as the *Karolus gulden*. As this study does not engage with a thorough analysis or comparison of the cities' expenses on town halls, I have referred to the sum (and sometimes currency) as recorded in the source material. To indicate how heavy fines were in proportion to average income, the table of nominal wages by Jan de Vries and Ad van der Woude is sufficient. They have established that around 1500 an average day wage of an unskilled labourer equalises c.56 d., of a sawyer c.77 d., and of a master c.83 d.¹

With regard to dates, I have noted the years as they were mentioned in the original source, without adjusting it to a general calendar. In case sources covered two calendar years, such as the city accounts of Aalst or Haarlem, I referred to the first year.

---

¹ I converted this to pounds. De Vries and Van der Woude used *stuivers* as unit of account. An average day wage for an unskilled labourer around 1500 was 3,5 *stuivers*; for a sawyer ca. 4,8, and a master 5,2. If we follow the MNW, a *stuiver* is worth 48 d. J. de Vries and A. van der Woude, *The First Modern Economy. Success, Failure, and Perseverance of the Dutch Economy, 1500-1815* (Cambridge, 1997), 610.